

Katoličani!

Po pobudi presvetlega knezoškofa dr. Antona B. Jegliča se bo vršil
od 25. do 28. avgusta 1923.

V. katoliški shod v Ljubljani.

Vojna in njene posledice so zadale našemu narodu globoke rane. Gospodarske težave nas pritiskajo k tlom. Razredni boji povzročajo družabno razkrojenost.

Še bolj opasna ko gospodarska nevarnost pa je za naš narod razrvanost v pojmovanju in udejstvovanju krščansko-nravnih načel. Povsod nam reži nasproti goli materializem, nebrzdano uživanje. Volja za vestno izpolnjevanje dolžnosti pojema, avtoriteta ne uživa dolžnega spoštovanja. Vse to razjeda narodno telo in izpodkopava njegove moči.

K ozdravljenju teh razmer nam more pomagati le vera s svojimi kamenitimi tablamí deseterih božjih zapovedí. V luči sv. vere hočemo na katoliškem shodu sklepati o primernih sklepih za **nravni prerod našega ljudstva, za obnovitev krščanskega družinskega življenja, za okrepitev socialnega blagostanja**. Z vidika našega katoliškega naziranja hočemo pregledati in urediti **naše vzgojne in kulturne organizacije**, si želimo pojasniti vprašanja, nazore in potrebe modernega sveta na **polju znanosti in umetnosti**.

Vsa naša prizadevanja pa ostanejo brez pravega uspeha, ako nimamo **krščanskih šol**. Pripravljajo se šolski zakoni za celo državo. Katoliški stariši, ki so odgovorni pred Bogom za časni in večni blagor svojih otrok, imajo kot davkoplačevalci pravico in dolžnost zahtevati od države za svoje otroke le take šole, kakor jih za vzgojo katoliške mladine predpisuje Cerkev po svojem pravu. Katoliški shod je poklican, da povzdigne mogočno svoj glas v šolskem vprašanju ter izdela načrt

za naše šolstvo, ki ne sme biti brez Boga in brez versko-nravne vzgoje. V državni politiki je na dnevnem redu **razmerje med Cerkvijo in državo**. V veliki meri je odvisna usoda našega naroda in usoda naše države od tega, kako se reši to vprašanje. Ne zahtevamo za **katoliško Cerkev** nikakih predprav. Zahtevamo pa svobodo in enakopravnost.

Katoličani! Velike so naloge in svet pretresujoča so vprašanja, ki nam jih nudi novi čas in nova država.

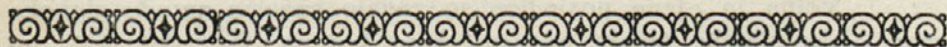
Zato vas vabimo na V. katoliški shod v Ljubljani, da jih spoznamo in jih skušamo rešiti z združenimi močmi.

Vabimo vas, da si skupno nabereмо novih moči in novih nagibov za izpolnjevanje svojih krščanskih dolžnosti v zasebnem in javnem življenju.

Vabimo Vas, da pokažemo svoj katoliški verski pogum, svojo zvestobo do Cerkve, svojo požrtvovalno ljubezen pri delu za koristi naroda in procvit države.

V Ljubljani, dne 1. aprila 1923.

Pripravljalni odbor.

FR. SMODEJ:

AVTONOMIJA.

Po vsej Sloveniji in daleč preko njenih mej v okviru države se razlega zahteva ljudstva: Hočemo avtonomijo, to je samoupravo pokrajine (Slovenije) z zakonodajno pravico. Ista zahteva se ponavlja tudi v drugih zgodovinskih pokrajinah, iz katerih je nastala naša nova država. Na Hrvaškem se je mesto izraza avtonomija češče rabila beseda „federacija“, to je zveza avtonomnih pokrajin v državi. Nekateri mislijo, da pomeni „federacija“ večjo neodvisnost pokrajin od centralne (srednje) oblasti, ki družijo ali veže vse pokrajine v eno državo, kakor „avtonomija“. Temu pa ni tako. Večja ali manjša samostojnost zveznih pokrajin se ne označuje z izrazi „federacija“, ali pa avtonomija, marveč izraz federacija (zveza) kaže bolj na samostojnost pokrajine z ozirom na odnose do drugih pokrajin ali do skupne centralne oblasti, namenjene za vse pokrajine v državi; izraz avtonomija pa kaže bolj na samostojnost pokrajine z ozirom na obseg samoupravnih pravic dotične pokrajine, ki so jasnejše ko z izrazom „federacija“ označene v besedi „avtonomija“ sami, ki je grškega izvora in pomeni slovensko povedano „lastno zakonodajo“.

Odkod zahteva po avtonomiji?

Zahteva po avtonomiji ali federaciji zgodovinskih pokrajin ni plod kake prazne hujskarije, kakor trdijo njeni nasprotniki, ampak je posledica izkušenj v naši državi in prepričanja, da se iz središča države, iz sedeža srednje državne oblasti v Belgradu država upravlja slabo, krivično, samovoljno, ne v soglasju z ljudstvom pozameznih pokrajin, ki o svojih zahtevah in željah v lastni pokrajini nima nič odločevati, ampak je navezano samo na dobro voljo osrednje oblasti, katera je pa doslej ni pokazala. Ta nevolja prebivalstva dosedanjih posameznih pokrajin je tembolj naravna, ker so te posamezne pokrajine imele prej kolikortoliko samoupravne oblasti, četudi nepopolno, okrnjeno, in ker se čutijo vsled preteklosti kot neka enota, ki ni slučajna, ki je preizkušena in čuti kot enota vsled drugačnih razmer, kakor so v drugih takih pokrajinskih enotah, več ali manj posebne svoje potrebe. To je čisto naravno. Ljudje v Sloveniji pač kolikortoliko drugače živijo kakor n. pr. v Vojvodini, da ne govorimo o Macedoniji, ki se sicer tako rada postavlja v nasprotje s Slovenijo. Gorata, manj rodovitna Slovenija s svojimi gozdovi, travniki in pašniki ter obilnimi vodnimi silami, zahteva pač drugačne življenske pogoje kakor plodovita vojvodinska ravnina. Ker je značaj ljudstva odvisen tudi od prirodnih razmer, v katerih živi, zato prebivalstvo v taki pokrajini misli, čuti tudi svojsko, torej kolikortoliko drugače kakor prebivalstvo v drugi pokrajini s povsem drugimi prirodnimi razmerami. Zato potrebuje vsaka taka pokrajina svojo posebno upravo; z besedo upravo se namreč ne sme razumeti samo izvrševanje uradniških poslov po obstoječih, za vse pokrajine enakih ali istih zakonih, ampak uprava pomeni nekaj več, pomeni gospodarjenje, skrb za gospodarski, kulturni in socialni razvoj v dolični pokrajini. Če pa potrebuje recimo Slovenija posebnega načina gospodarstva, mora imeti poleg splošnih zakonov tudi svoje posebne zakone, po katerih se more uspešno razvijati.

Jezik in kultura.

Ako pa se razlikuje prebivalstvo kakšne pokrajine od prebivalstva drugih pokrajin vrh tega še po jeziku in kulturni preteklosti, se čuti tembolj kot enota in je njegov odpor tim večji, ako se ta razlika v pestrem državnem življenju ne upošteva ali pa državna oblast skuša ta jezikovna in kulturna svojstva profinaravno, s silo zakona ali po upravi odpraviti, vse državljane takorekoč poenotiti, obleči jih v isto uniformo, predpisati jim enako velike čevije. Slovenci se čutimo od nekdaj kot narod in če smo govorili, da smo Jugoslovani, pri tem noben pameten človek ni mislil, da nismo več Slovenci, marveč je vsakdo hotel s tem reči, da smo po jeziku in krvi sorodni Hrvatom, Srbom in Bol-

garom, vsi živeči na jugu Evrope v razloček od onih po jeziku in krvi sorodnih severno od nas živečih narodov, kakor Čehi, Poljaki, Rusi. Vsi skupaj pa se imenujemo Slovane, s čimer označujemo svojo krvno sorodstvo in jezikovno sličnost v nasprotju z drugimi narodi, n. pr. romanskimi ali germanskimi, ki nam morejo biti sicer kulturno bližji ko lastni slovanski bratje, ako smo se v preteklosti vsled neprostovoljnih razmer razvijali ž njimi v ožji kulturni skupnosti kakor z lastnimi slovanskimi brati.

Slovenci smo se kulturno razvijali v svojih posebnih razmerah in dosegli tudi neko višino kulturnega stanja, tako da moremo govoriti danes o slovenski kulturi, najsi je bila ta še tako odvisna od nemške kulture. Kultura naroda pomeni vsa njegova stremjenja po gmotni in duševni izpopolnitvi in uspehe teh stremljenj. Kultura dveh ali več narodov je lahko na enako visoki stopnji, vendar pa ima vsak narod svojstva, predvsem jezik, pa tudi značaj, vsled katerih se njegova kultura razlikuje od ostalih, četudi vsebinsko kulturno enako visoko stoječih narodov. Jemati temu narodu ta svojstva, se pravi, trgati od njega njegove narodne ude. Zdrav narod se bo temu protivil in če Slovenci v našem kulturnem razvoju ne damo izločiti svojega jezika, je to samo dober znak, da nismo bili v nacionalnem (narodnem) oziru še preveč zastrupljeni, dasi nam je tujec mnogo duš ugrabil in od našega narodovega telesa odtrgal.

Vsi ti navedeni razlogi govorijo za avtonomijo Slovenije in so dokaz, da je zahteva po avtonomiji Slovenije v okviru sedanje države popolnoma naravna. So pa

še drugi razlogi,

ki govorijo za avtonomno ureditev vsake države sploh, četudi bi se njeni deli med seboj v gospodarskem, kulturnem, socialnem in narodnem oziru manj razlikovali kakor se v naši državi. Oglejmo si nekatere!

V centralistično urejeni državi so centralne oblasti preveč obremenjene, se spuščajo v podrejene, manj važne zadeve, za katere prevzemajo s tem tudi odgovornost. Tako se izgubljajo v podrobnostih in svoje vodilne funkcije ne razvijajo, kakor bi sicer lahko in bi bilo treba; podrejene oblasti in podrejeni deli države pa na drugi strani vsled centralnega varuštva ne razvijejo svojih sil, kakor bi jih lahko, pa tudi ne čutijo nobene ali ne tiste odgovornosti in veselja ter nimajo tiste volje za razmah, kakor bi se dogajalo sicer, ako se jim prepusti dovolj možnosti za razvoj svojih moči.

Priznavam, da se mora upoštevati kulturna zrelost dotičnega dela države; čim bolj je kulturno dozorel, tem več mu lahko prepuščaš dela. Toda neglede na to velja načelo, da čim več delokroga prepustiš komu,

tem večjo odgovornost bo čutil in tem manj bo zabavljaj in kritiziral. V tem dejstvu je zadržan velik državno- in upravno-vzgojni moment, ki ga noben resen državnik ne sme omalovaževati. Vzgojitelj Pestalozzi je imel prav, ko je dejal: „Ljudske pravice rodè ljudske čednosti.“ Sijajen vzgled nam nudi v tem oziru svetovna angleška država, kjer je samoupravno načelo do skrajnih možnosti izvedeno. Že davno bi bila ta velikanska državna tvorba razpadla, ako bi bila strogo centralistično urejena. Kar velja za angleško svetovno državo (imperij), to velja tudi glede Anglije z njeno resnično samoupravno ureditvijo same. Zato tudi vsak Anglež, bodisi ročni ali duševni delavec, čuti tako državno kakor nikjer drugod. Vsak se čuti kot del države, čuti odgovornost za to svojo državo, se živo zaveda, da sta zakon in red potrebna tudi v njegovo obrambo in zato zakon tudi spoštuje in drži red. Zato je tam tudi mogoče taka svoboda, kakor je drugod ni.

Kjer pa vlada centralizem, se izpremeni v absolutizem in državna zaveza posameznikov pada. Posameznik vidi v državi sebi tujo tvorbo, sovražno, zakoni so mu nadležni, ne čuti nobene odgovornosti do države in je do vsakega dejanja državne oblasti nezaupljiv. Kritizira in rad rebelira tudi tedaj in tam, kjer ne trpi krivice. Tak centralizem ali unitarizem, kakor imenujejo nekateri centralizem, ne krepi države in ne drži njenih delov skupaj, ampak jih razganja kot dinamit skalovje.

Centralizem in avtonomizem

si torej načelno nasprotujeta. Prvi zastopa načelo sile proti svobodnemu razvoju, pozna samo sebe in je brezobziren proti vsemu, kar ni po njegovi volji, drugi pa zastopa načelo pravičnosti: vsak gospodari s svojim imetjem, toda ne brezobzirno do drugih. Prvi zastopa načelo egoizma (samoljubja), drugi pa načelo krščanske vzajemnosti: Vsakemu svoje, vsi skupaj pa smo navezani drug na drugega, zato se ne morejo deli v eni državi drug od drugega popolnoma ločiti, ker bi sicer same sebe slabili. Tako hoče biti tudi n. pr. vsak posestnik gospodar na svojem posestvu; ako pa hoče dobro izhajati, se mora ozirati tudi na svoje sosede, vsi skupaj pa so združeni v občini.

Zakonodajna avtonomija

Samouprava posameznih pokrajin pa ne sme biti samo navidezna, brez zakonodajne pravice, samo pesek v oči, kakor jo predstavlja n. pr. vidovdanska ustava. Taka samouprava je toliko vredna, kakor pravica posestnika, ki bi smel na lastnem posestvu gospodariti, kolikor bi mu dovolil kdo drugi, približno tako kakor je bilo v dobi tlaščanstva. Zato je zahteva po zakonodajni samoupravi ali avtonomiji opravičena, pravična in potrebna.

TUGOMER SAMOV.

DANES JE ŠLA MARIJA ČEZ POLJE . . .

Danes je šla Marija čez polje

z Jezusom v rokah . . .

Zato je svečano in tiho vse,

zato moj korak je plah.

O Marija —

kako sem po Tebi zahrepenel,

ko je vonj vijolic po naših poljanah zadehtel . . .

O Marija . . .!

TUGOMER SAMOV:

TARCIZIJ.

Po nemški povesti H. Federerja.

2. Težki boji.

Doslej se Tarcizij ni brigal za nič drugega nego za potek razprave. Mikalo ga je, da bi izvršil svojo namero in zdaj — zdaj z drznim krikom skočil pred sodnike. Vendar je bil radoveden, kaj se še utegne zgoditi. Zato je vedno zopet počakal.

A glej — vnukinja velikega Mărija, zmagalca Teutonov in Cimbrov, je postala naenkrat tako ponižna, začela je govoriti tiše . . in prosila na vse strani za odpuščanje . . . Nato jo je suženj odnesel kakor drobnega palčka, in ona ni izpregovorila za se niti besedice . . . Mirno je odšel z njo skozi portal divjem zverem nasproti, ne da bi pomišljal — kakor tudi med vsem zaslišavanjem ni izpregovoril drugega nego „da“ in „ne“, če so mu govorili o cesti, kjer je stanoval ali o njegovem prejšnjem mlinarstvu ali o levih, ki ga bodo raztrgali . . .!

Ko je vse to videl, je Tarcizija nehala predrznost. Ne, da bi se bal levov in bikov. A mislil je, da deček ne sme ustavljati dveh svetnikov in ne sme delati hrupa, če molči tak moč kakor je orjaški Grk . . .

Ko sta pa mučenca izginila, ko so sodniki odšli in se je ljudstvo razgubilo, tedaj se je dvignilo bridko v njegovem srcu, da mora iti nazaj v temne katacombe tako nejunaško . . ne da bi bil storil kaj velikega . . . Bridko si je očital, da je zajec in strahopetnež. Nazadnje mu je ostalo le še to, kar ostane tudi najbolj junaškim gospodkom, da je začel — jokati . . Obenem je premišljal, ali ne bi skočil za liktorji in jim zakričal:

„Kristus je Bog! Edinole Kristus!“

. . . Ali bi drvel v sodnijsko palačo in prevrgel Apolona — Marta — in Jupitra, ki so bili tam postavljeni —.

Kakor brezumen je tekal sem in tja in bi gotovo bil napravil kako neumnost, da ga ni naenkrat prijela silna pest. Velik moč v krasnem oklepu ga je vprašal, kaj vendar nori? Ali ne vidi, da nastaja noč? Tak deček,

kakor je on, mora biti že doma! Pospremiti ga hoče po apijski cesti, saj gre tudi on k pridigi in sveti večerji. Ostalo je iz previdnosti zamolčal.

„Kaj me poznaš?“ se začudi Tarcizij.

„Kako bi te ne! Saj si ti oni divji Tarcizij, ki našemu škofu pri maši tako ognjevitó vihti kadilnico, da skoro vedno leti žerjavica iz nje —! . . In sedaj si hotel celó svojo življenje tako lahkomišelnó nositi na prodaj —! Dobro sem te videl! A nisem smel in mogel govoriti s teboj. Bil sem v uradni opravi cesarske garde in bi bil tebe in sebe spravil v nevarnost, ne da bi bil s tem kaj koristil. Pa hvala Bogu, da si se premagal! Tvoji črni kodri so se ježili . . tvoje rjave oči so postajale rdeče kakor bi krvavele in tvoje zagorelo čelo se je svetilo od velikih potnih kapljic, ki so se zbirale na njem —. Tudi roke si venomer krčil v pesti. „Da bi le ne napravil kake neumnosti!“ sem si mislil. Kaj bi pa bil koristil, ko bi bil z onima dvema šel v smrt? Saj se onadva tudi nista sama ponujala rablju! Rabelj je moral k njima! Kaj pa bo z nami, če bomo hoteli vsi umreti? Mi rabi-mo mučenikov življenja, ne samo smrti! Umreti je sedaj lahko, a živeti je težko . . . Naš véliki Krist nas sedaj ne potrebuje vseh v svojih nebesih. Na zemlji nas potrebuje! Ker — veliki moramo postati kakor Rim, več — kakor vse cesarstvo, kakor ves svet —! Zato, moj dragi, sedaj ni časa umirati. Živeti, živeti, za veliko našo novo državo moramo živeti —! Vi dečki predvsem! Vi ste najpotrebnejši! Vas čaka življenje . . .!

Počakaj tu . . . ali pa pojdi počasi naprej. Kmalu te dojdem. Zakaj pa ne oblečeš kožuha?“

Bil je Sebastijan, stotnik cesarske telesne straže. Odšel je po majhnem vrtu v svojo vilo, da se preobleče.

Tarcizijeva lica so rdela od sramu. Bolj so rdela, ko njegov škrlatni plašč, ki ga je sedaj vzel z ramen. Človek bi bil mislil, da je plašč, kakor so ga nosili imenitni rimski mladeniči ob hladnih večerih nad lahko tuniko. A bila je le prevara. Plašč je imel dvojno lice: zunanje mesšno in notranje pastirsko. Notranja stran je bila namreč pošita s krpami ovčjih kož. Na to stran je Tarcizij sedaj obrnil svoj plašč, tako da bi ga bil vsakdo smatral za malega ovčjega pastirja iz Kampanije.

Zdaj je mogel neovirano skozi apijska ali še preje skozi azinarska vrata. S tem kožuhom je sedež zakril vse: škrlat, svoj plemeniti rod . . . in tudi svojo globoko skesanost . . .

Sebastijan ga je kmalu došel. Podoben je bil debelemu vrtnarju. Oblekel je bil namreč obleko svojega vrtnarja: kratko sukno in plašč s kapuco. V rokah je nosil vreče za seme in razno poljsko orodje. Pod to preprosto vrhnjo obleko pa se je bliščala najlepša obleka njegovega visokega vojaškega dostojanstva. Hotel je stopiti pred svojega Kristusa v najmanj tako lepi in svečani opremi kakor pred svojega cesarja . . .

3. Pod zemljo!

Šla sta skozi azinarska vrata in krenila nato proti zahodu h kočam na Kravjem polju (Campus vaccarum), kjer so združno živele pastirske družine in oskrbovale spodnji del mesta z mlekom.

V pastirski naselbini Klementinov, kjer se je moral imenovati vsak posestnik Klement, sta vstopila v malo hišico, ki je stala med drugimi sredi njiv. V njej so bile izpeljane ozke in strme stopnice pod zemljo v hladno

klet, kjer so shranjevali sir. In tu so se odprla za velikim koritom skrita vratca, skozi katera sta prišla na druge stopnice in po teh še globlje ter tako dospela v prvi rov — katakomb.

Daleč tam na koncu temnega hodnika je bilo svetlo in svetloba je postajala vedno večja, čim bliže sta prihajala. Že sta lahko slišala nerazločno mrmranje glasov in slednjič sta dospela v velik, okrogel prostor, ki je bil razsvetljen.

Polno vernikov je bilo tu zbranih. Na sredi je stala bela pregrnjena miza in pred njo mož plemenitih potez s kelihom in kruhom pred seboj. Čudovite molitve je molil. Dvigal je oči k nebesom . . se obračal k vernikom in se potem zopet poglobljal vase in tonil v globoki pobožnosti.

Bil je rimski škof.

Sveto mašo je bral globoko pod zemljo. In ko je sam zavžil od svete daritve, se je obrnil k ljudstvu :

„Očistite svoje srca ! Najčistejši prihaja . . !“

In ljudstvo je padlo na kolena, trkalo na prsa in glasno priznavalo vse, kar mu je težilo vest . . . Ti so se obtožili skoposti, oni napuha . . drugi strahu pred ljudmi ali nebrzdane južne krvi. Otroci so šepetali svoje malenkosti, svoje male grehe brez sramu in strahu . . . Tu ali tam pa je vstal kak sivolas mož ali vročekrven mladenič, pokleknil pred škofa in mu s solznimi očmi dahnul kaj težkega v uho . . .

Če so za hip utihnili, je škof sam vprašal, in tedaj so mnogi srečno odkimali, dočim so drugi povესili glave in priznali . . .

V tej veliki, glasni spovedi, ko so vsi prosili za usmiljenje božje, se iz dna srca skesali in potem prejeli v imenu svete Trojice odvezo od škofa, namestnika Kristovega, . . ko so potem vsi z lahkim srcem zapeli spokorni psalm . . , v tej spovedi pa ni bilo slišati zvonkega glasu Tarcizijevega . . .

On je le vedno mislil, da je še v sodni dvorani —. Razdvojen je bil sam s seboj in jezen nase in na Sebastijana . . . Čim dalje teže mu je postajalo v duši.

Tedaj pa zasliši poleg sebe :

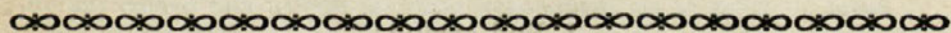
„Vzemi in jej, to je moje telo . . . Vzemi in pij, to je moja kri . . !“

Levit Feliks je stal pri njegovih dveh tovariših Ajaksu in Romulu s Kruhom v skledi . . in levit Ciril mu je sledil z velikim kelihom vina, ki je bilo kri Kristusova . . . Oba dečka sta s povešenimi očmi prejela od obojega.

„Jaz ne — ! Jaz ne — !“ je strahotno vstalo v Tarciziju.

In žalosten je odkimal s kodrasto glavo, ko je prišel do njega zakrament Kruha . . in za njim zakrament Vina . . . Bridke solze so se mu udrle po licih. A ne, ni mogel, ni smel prejeli svetega obhajila — . In zlati kelih je splaval mimo . . .

(Dalje prihodnjič.)

KASTOR :

LEDNIKI V DALMACIJI.

„Ta nesrečna vročina ! Neznosen prah ! Grozna žeja“, taki vzdihli so nama lajšali in krajšali pot do Prokljanskega jezera, skozi katerega teče reka Krka, ki izvira na Dinarski planini in se izliva pri Šibeniku

v morje. Pogled na vodo, hlad, ki je naju sprejel, je mene v trenutku poživil, mojega prijatelja je pa popolnoma spremenil. Predno sem spoznal kaj hoče, je že ležal njegov nahrbtnik pri mojih nogah, na njega je priletela obleka, videl sem še kako je napravil Ursus nekaj dolgih skokov in že je zginil v temnih valovih. Prestrašen zrem v neprodirno globino. Kaj ga je vrglo v vodo? Menda vendar ne misel na smrt? Dolgo čakam — zastonj. Kar opazim daleč v jezeru prijateljov obraz, ki se mi dobrodušno smeji. Hvala Bogu! še ga ni požrl zmaj, o katerem pripovedujejo Dalmatinci, da se hrani z živimi ljudmi, posebno še s tujci, ki pridejo prvič v deželo. Ko je hladil Ursus svojo vročo kri v vodi, sem poiskal čoln, ki bi naju pripeljal do zadnjega slapa reke Krke. Kmalu sva se zibala v ličnem čolnu, ki ga je spretno vodil mlad Dalmatinec. Pokrajina je oživela. Posebno je naju zanimalo važno, mogoče najvažnejše mestoce Skradin, o katerem je govoril domačin z velikim ponosom. Tukaj se je zbiral nekaj deželni zbor za Sev. Dalmacijo. Obri so mesto porušili, Hrvati so ga zopet pozidali, Benečani so ga pa za pet tisoč zlatnikov kupili od bosanskega kralja. Turki so potem gospodovali v mestecu do 1684. leta, ko so jih domačini za vselej pregnali. Dobro pol ure smo se že vozili v čolnu, kar se nam zasveti v daljavi — bel lednik. Začudeno se spogledava. Kako pa pride sneg in led v vročo Dalmacijo? Dalmatinec se nama smehlja. „Ali nič ne slišita?“ se začudi. Res — zamolklo gromenje v daljavi naju spominja na bobnenje lavin, ki drviijo spomladi iz naših planin. „To ni sneg in lednik“, reši nama krmar uganko, „to je slap, ki sta ga prišla gledat.“

Čoln popelje veslar h bregu. Skozi krasno goščavo murv in oljk se prerijemo in priplazimo po mokrih, z mahom pokritih in z bršljanom okrašenih skalah čisto blizu slapa. Vse šumi v gostih vrhovih dreves, povsod prši v drobnih kapljicah rahel dež, predrzno skače voda čez kamenite mostove, pregrnjene z zelenimi preprogami, povsod, še pri naših nogah vrejo vrelci iz zemlje — vse to šumenje, vrvenje, bobnenje, prelivanje se pa združi in poveča pri glavnem slapu, ki je širok 100 metrov, kjer pada voda v pet zaporednih vodopadih 40 metrov globoko.

Koliko bogastva je priklenjenega v teh vodnih množinah, ki so preračunjene na deset tisoč konjskih sil! Nekoliko so jih že izrabili, pa vse premalo. Mali mlini klepečejo svojo enakomerno pesem, elektrarna, ki stoji v bližini, razsvetljuje Šibenik in omogočuje drugim tovarnam obrat. Drugih podjetij pa ni videti v bližini. Nekaj časa smo še občudovali te naravne lepote, modrovali o električnih železnicah, s katerimi smo prepregli pol Dalmacije, potem smo se pa poslovili; Dalmatinec jo je ubral proti Šibeniku domov, naju je pa radovednost peljala ob Krki navzgor proti samostanu Visovac.

Poldrugo uro sva lezla s prijateljem skozi tu in tam precej gosto grmovje, preden sva prišla do imenovanega samostana, ki leži sredi Krke. Okoli in okoli ga stražijo prijazni griči. Samostan je velike zgodovinske važnosti, je iz prve polovice petnajstega stoletja in ima shranjenih mnogo zgodovinskih listin iz časa turških navalov. Zanimiv je tudi rokopis iz leta 1543 in slika Sv. Frančiška Asiškega.

Krka in lepa narava, ki jo obdaja, je dobilo toliko privlačno silo na naju, da sva si hotela ogledati še ostalih sedem Krkinih slapov. Najraje bi bila zlezla še do izvira Krke, na Dinarsko planino, ki loči Dalmacijo od Bosne. In ker se je nama potovanja ob hladnih rekah bolj priljubilo kakor pa prelivanje znoja po trdih cestah, bi bila še najraje skočila k Zrmanji, ki se je v severozapadnem delu Dalmacije zajedla globoko v skale, umiva Velebitu junaško telo in izgine v Novigradsko morje.

Spotoma sva hotela poromati še k pravoslavnemu samostanu Sv. Arhangjeo ob Krki, ki sanja sredi cvetočih travnikov v prijazni samoti o nekdanji mogočni carigrajski cerkvi, o delovanju srbskega Štefana Nemanje, o poslanstvu svetega Save, ki je bil ravno tako katoličan kakor pravoslaven (njegovo štolo imajo shranjeno baje v samostanu).

Toda ta želja se nama ni izpolnila.

POD VAŠKO LIPO.

Fantje — na marijanski shod v Celje! Kakor smo napovedali že v zadnji številki „N. d.“, bo letos na binkoštni pondeljek, 21. maja, velik shod mladeniških Marijinih družb in drugih dobrih fantov in mož pri Sv. Jožefu nad Celjem. Vspored bo kratko ta-le: Ob 9. zjutraj — po prihodu jutranjih vlakov — bo sv. maša v kapelici zunaj cerkve sv. Jožefa. Do te ure morajo biti zbrani tudi fantje iz bližnjih krajev, ki se bodo pripeljali na okrašenih vozovih ali pa priromali peš! Med sv. mašo pojejo fantovski zbori pesmi, ki jih je določilo celjsko pevsko okrožje. Po sv. maši zborovanje poleg cerkve. Govorili bodo različni govorniki o stvareh, ki so za moše zelo važne. Nastopili bodo tudi fantje, ki se morajo preje prigrisati na naslov: „Misijonska hiša pri sv. Jožefu nad Celjem.“ — Lansko leto je bil sličen shod v Ljubljani in je krasno uspel, letošnji mora pa še veličastnejše! Štajerski fantje in možje, ne pustite se osramotiti od kranjskih fantov, ki bodo prišli v lepem številu na ta shod. Vsi, ki ste organizirani ali ne, pridite k sv. Jožefu, da se skupno še bolj utrdite v dobrem in navdušite za bodoče delo. Na prijaznem gričku sv. Jožefa bodele

ahko tudi uživali najlepše naravne lepote, vsled katerih slovi celjska okolica! To bo najlepši in najpametnejši majniški izlet!

Zatirajmo grdo razvado. Mnogokaj smo že modrovali pod vaško lipo. Grajali, kar je grdega — hvalili pa, kar je pa lepega. Pa ene reči, ki je močno razširjena med našimi fanti, še nismo nič prereševali. Kjerkoli sem bil pri procesijah, bodisi v domači fari ali pa pri sosednih — povsod sem opazil grdo navado, ki je vredna, da zapišem o njej par vrstic. Ko se razvija procesija z Najsvetejšim okoli cerkve ali kam drugam, kot na primer: na dan sv. Reš. Telesa ali na veliko soboto — se zberejo razni fantje in fantiči v gručo, vstopijo navadno pred nosilce cerkvenega neba, in se tako grdo obnašajo, da je res skrajno pohujšljivo. Namesto da bi molili, ali vsaj tiho bili, pa se krohočejo na ves glas, preklinjajo in klafajo. In ni mož, ki bi tem nesramnežem povedal, kako se imajo obnašati ali celo strogo nastopili proti njim; — ne — vse to mirno gledajo, nekateri pa celo pritrjujejo ali se pa smejijo. Mi pa Orli, Mladeniška zveza ali Marijina družba, ne smemo več tega trpeti. Odločno nastopimo proti tem nesramnežem, bodisi z besedo, če pa to ne pomaga pa tudi v dejanju. Taka grdobija mora izginiti iz naših procesij. Katoliške organizacije pa naj bodo vedno na prvem mestu v procesiji pred Najsvetejšim. Bodimo pa tudi pazljivi, da se kaj enakega ne prigodi v naših vrstah. J. iz P.

Versko življenje pri vojakih. Fant je obljubil pri slovesu, da bo ostal dober in zvest branitelj svoje vere! Lepe besede so to ali dejanje pokažejo, da v mnogih slučajih ni tako! Doma se je mladenič bal starišev, in zaradi tega ni preklinjal, ni šel v slabo družbo. Sedaj pa, ko je zapustil dom, ko je prišel v svet sam, brez poštenega nadzorstva, je postal kakor večina njegovih vrstnikov, gluhi in slepi, za vse dobro! S početka boječ, je kmalu bolj korajžen in izustuje kletvice, blati in sramoli vero, kateri sam pripada, posluša kaj rad, če se govori čez duhovščino in vero. Kadar smo zvečer v sobi in že v postelji se vidi v početku, kako se kak novinc tu in tam skrivaj pokriža in svojo večerno molitev moli — a kmalu jo opusti in se sramuje molit. Če ga vprašam, zakaj je opustil molitev, se izgovarja, češ molitev ni vojaku potrebna pri streljanju in v vojski . . . Vojaki-katoličani, kje je odločnost, kje je korajža, kje je ponos? Velika noč je bila tu in odšla je, nisem vedel za njo — ker sem delal kot drugi dan! Marsikateri Slovenec vojak si bode zapomnil veliko noč 1923. leta — in lahko! Ostane nam še edini up — drugo leto bomo praznovali svojo veliko noč v domačem krogu — in takrat šele bomo — srečni! I. K.

Pomen orlovstva za vojake. Iz Polenšaka pri Ptujju nam pišejo: Tel. odsek Orel se lepo razvija. Na vel. soboto je letos že tretjič nastopil. 16 naraščajnikov in 9 članov je korajžno korakalo v procesiji

pred Najsvetejšim. 4 pogumni Orli so nas zapustili februarja, ko so morali odriniti v aktivno vojaško službo. Vsi pa pišejo, da so se prepričali, kako koristna je orlovska organizacija, bodisi v dušnem, bodisi v telesnem oziru. V telesnem — Orlu gre prav lahko pri vežbi, disciplini, redu in drugih stvareh — v dušnem pa v izpolnjevanju krščanskih dolžnostih, v stanovitnosti med slabimi tovariši, ter v potrpežljivem prenašanju vsakojakih šikan in trpljenja. Zato pa mladina, naš cvet, naš up — in naša bodočnost — vsa v močne orlovske vrste. Bog živi!

DEKLIŠKI VRTEC.

SAVINJKA.

USODNA POMOTA.

Dekle, dekle kaj bo s tabo	Jaz bojim se, da se ne bi
če na plese boš hodila,	enkrat tudi ti zmotila,
z vrta cvetke vse pobrala	in bi zraven drugih rožic
in jih v šopke boš povila.	belo lilijo povila.

To pač pazi, ker edina
sredi gredice ti cvete,
vse potrgaj, njo obvarji
biser je za mlade lete.

VEDEŽEVALKA.

(Enodejanka v šestih prizorih).

Vedeževalka (prešteva denar): Sto dve, sto štiri, sto šest, sto osem, sto devet, o samo ena krona še, pa bo stodeset! Da, ko bi sedaj le kdo prišel, povedala bi mu tako srečo, da bi mu jo še solnce zavidalo, kaj še le ljudje! Pa pravijo nekateri, posebno naš gospod župnik, da imam strašno velik greh, če drugim srečo razodevam, meni se pa zdi, da imajo tisti še večjega, ki prihajajo k meni in jo želijo vedeti. Slišim takole pripovedovati, da so baje sedaj ljudje silno izobraženi in napredni, posebno mladi ljudje — hm — pa kakor vidim, sem menda jaz najbolj izobražena, če tudi sem stara in trhla kakor naša hruška pred hišo, ker sicer ne bi hodili k meni razkrivat svojih srčnih tajnosti. No, pa da so tako neumni, da ne pomislijo, da če bi jaz mogla koga srečnega storiti, storila bi srečno najprvo samo sebe, ne pa da moram tukaj čakati na tiste uboge kronice, katere stokrat zaslužim s svojo lažjo — ne, tega nisem hotela povedati — s svojim jezikom, čudim se, da ga je še kaj v ustih pri tolikem govor-

Jenju (poslušaj). Že zopet nekdo prihaja — denar moram skriti (skrije).
O zopet bo ena kronca, bo (Trkanje). Naprej!

Drugi prizor.

Dekle (z molitveno knjigo v roki): Dober dan!

Ved: O Bog ga daj, Bog. Kaj boš pa ti povedala?

Dekle (nekaj časa molči): Jaz, jaz — rada nekaj vprašala.

Ved: „Kaj pa takega? Le povej, saj se ti ni treba nič bati. Sedi semkaj k meni.“

Dekle (se boječe odmiče): „Ko bi ne bi materi povedali, da sem bila tukaj.“

Ved: „Nič ne povem, nič, prav nikomur ne bom povedala.“

Dekle: „Ko bi mi razložili nocojšne sanje“ . . .

Ved: „Seveda, zakaj pa ne, kaj se ti je pa sanjalo?“

Dekle: (molči).

Ved: „No, kaj te je sram povedati, kakšne sanje si tedaj imela?“

Dekle: „Da — da so mojega ženina volkovi raztrgali, jaz pa sem od prevelike žalosti raztrgala svoj poročni venec.“

Ved: A tako, ti se sedaj bojiš za svojega ženina, kaj ne?“

Dekle: (prikima).

Ved: „In se tudi bojiš, da bi ne bili preprečeni vajini sklepi?“

Dekle: (prikima).

Ved: „No, daj sem rokco, povedala ti bom, kakšna bodočnost ti je namenjena.“

Dekle: (da roko).

Ved: (maje z glavo) „Hm, hm, o sirota — o ti reva — hm, si pač pod tako nesrečno zvezdo rojena — nič dobrega te ne čaka. Koliko si pa stara?“

Dekle: „Osemnajst let“.

Ved: Iz črtic na tvoji roki sklepam, da te čaka veliko trpljenja in veliko gorja na svetu. Vsi te bodo zapustili, vse se te bo izogibalo, ti pa boš trpela strašno pomanjkanje in zapuščenost. Pa ti bi rada vedela, kaj bo s tvojim ženinom, kaj ne?“

Dekle: (prikima in joče).

Ved: „To nama bodo pa tele kartice povedale. Dobro jih bom premešala, (meša karte) da ne bo pomote. Pa dobro si zapomni vsako besedo, kar ti bom povedala, ker to bo vse resnica. No tako! Zdaj bove najprvo poiskale tvojega ženina — no — ta ni, ta tudi ne — aha — ta le bo — (dekle prikima) fleten fant. Bomo videli, katera je njegova nevesta (zopet meša karte). Tako dobro (jih razloži). Oho — zopet nič dobrega za tebe. Glej, zraven njega je tukaj kraljica — pa to ne

razumeš, kaj to pomeni. Zdaj ti bom razložila tvoje skrivnosti. Fant katerega misliš, da je tvoj ženin, ima drugo nevesto“.

Dekle: (se prestraši) „Katero?“

Ved: „Silno bogato in imenitnega stanu“.

Dekle: „Saj je rekel, da bo mene vzela“.

Ved: Poročila se bodeta v najkrajšem času, in sicer bo šel on na njen dom.

Dekle: (se joče) „Kaj sem dolžna?“

Ved: „Samo eno kronco.“

Dekle: (ji da) „Zbogom!“

Ved: Zbogom, zbogom, pa še večkrat pridi!“

Tretji prizor.

Ved: (sama) „No, zdaj pa imam stodeset kron. Dobro je za prazen nič. Hm, pa kako se je jokala — je pač strašno zatelebana v kakega fanta, ki ji obeta srečo. Mogoče sem jo preveč užalostila — zakaj pa pride k meni, saj je nisem klicala. Če bi bila pametna, pa bi bila svojega ženina v cerkvi Bogu priporočila in v božje varstvo izročila, ne pa da pride k meni, ko ne vem družega kakor svoj jezik dobro sukati. Ha, kronica je pa le dobra. Pa že zopet nekdo prihaja. — O danes pa gre kupčija. (Trkanje). Naprej!“

(Priletna vdova vstopi).

Vdova: „Dober dan!“

Ved: „Dober, dober dan Bog daj!“

Vdova: „Tako sem utrujena, po celi vasi sem vas iskala in komaj sem vas našla. Pa saj sem prišla prav tja, kjer se sreča izve?“

Ved: „Seveda, seveda. jaz sem tista, ki ljudem srečo prerokujem. Toda od kod ste prišli, da niste vedeli za moj dom? Sedite!“

Vdova: „Iz Št. Jejnža sem!“ (Sede).

Ved: „Kaj bi pa vi radi zvedeli od mene?“

Vdova: „Vdova sem po petem možu, pa vsi pravijo, da bi se še lahko enkrat poročila. Sicer pravijo naš gospod župnik, o to so tako dober gospod, da naj bom pametna sedaj in da naj mislim že enkrat na večnost. Veste, jaz si pa takole mislim: Na večnost bom takrat mislila, kadar že bom tam, saj takrat bo čas, sedaj pa ko sem še na svetu, pa raje mislim na zakon. Bi pa rada vedela, kaj rečete vi k temu.“

Ved: „Ali veste za ženina?“

Vdova: „Seveda, je še deset let starejši od mene.“

Ved: „No, to nič ne stori, dajte mi vaš žepni robec sem!“

Vdova: (gada) „Ja pa ne za zmiraj, zdaj so strašno dragi.“

Ved: „Ne, ne, saj ga dobite nazaj. Tukaj bom napravila tri vozle — vidite — v enega bom zavezala številkó tri, katera bo pomenila

vašo možitev; ako bode te potem uganili, v katerem vozlu je številka tri, se pa svobodno možite, ako pa ne, pa ne smete (dela skrivaj vozle in veže listek v enega) tako. Sedaj pa pokažite, v katerem vozlu je številka!

Vdova: (pomišlja) „Jaz bi rada, da bi se omožila.“

Ved: „No, le povejte, v katerem je številka.“

Vdova: (pokaže na enega) „Če glih, pa bi le rada.“

Ved: „Na tega toraj ste pokazali?“

Vdova: (prikima).

Ved: „Bomo videli, (razveže). Oho, oho! Nevesta, nevesta!“

Vdova: (vsa vesela, poka z rokama). „Bom ali bom?“

Ved: „Seveda, in to bo vaš šesti mož, kaj ne?“

Vdova: „Ja, šesti bo, mogoče še pride sedmi, o hvala Bogu, da sem še zdrava, to še bo veselo na svetu (se vrti in suče od samega veselja). Vidite, nič več nisem utrujena, zdi se mi, da sem se za trideset let pomladila v vaši sobi. No — pa saj sem še — ali ne?“

Ved: „Ste še ja, samo to veselje mi morate tudi plačati, zastonj vam jaz ne morem tolike sreče razodeli.“

Vdova: „O saj vem, da ne morete, koliko pa zahtevate za to?“

Ved: „Ker bode te šestikrat nevesta, mi bode te dali šest kron.“

Vdova: „To pa res ni veliko, saj vam jih rada dam. Na, to jih imate! Pa hvala lepa, da ste mi povedali.“

Ved: „Ali še mogoče želite vedeti kaj o vašem šestem možu, kako da vas rad ima in kako vas željno pričakuje?“

Vdova: „O, to ni treba, saj tako vem, da me komaj čaka, moj stari Jaka.“

Ved: „Druzega nimate nič na srcu?“

Vdova: „O, na srcu sem zdrava in mudi se mi, saj veste, kako je, kadar se človek ženi, moram iti, zbogom!“ (Se veselo zasukne proti vratom).

Ved: „Zbogom, zbogom! Dobro se imejte!“

Četrty prizor.

Vedeževalka (sama): To, to je še le narobe svet! Komaj da že diha in krevsa po svetu, pa je s celim srcem navezana na to minljivost, na ta ubogi prazen nič. Potem pa pravijo, da sem jaz največja grešnica, o to smo si vsi enaki. To babše bi pa zares naj vzelo rožnivenec v roke in mislilo na večnost, kakor ji je rekel gospod župnik.

(Od zunaj se sliši vik in krik).

Kaj pa to pomeni (poslušaj), tako vpijše (gre k oknu), nekaj se je zgodilo — a kaj meni mar (gre nazaj na svoj sedež), kaj imajo ljudje — naj imajo tam zunaj kar hočejo, da le moj kšeft gre. (Vrata se naglo odpro).

Peti prizor.

(V sobo planeta dve razjarjeni ženi.)

Prva: „Ti, ti si kriva, lisica stara.“

Druga: (hitro) „Škoda, da dihaš ta božji zrak, hudobnica.“

Ved: „Kaj sem kriva, ali sta znoreli?“

Prva: „Ti si kriva, da je ono dekle skočilo v Savinjo vsled žalosti.“

Druga: „Ker ti je revica vse verjelal“

Ved: (prestrašena) „Jaz, jaz? Jaz jej nisem nič storila.“

Prva: „Dovolj! Ure tvojega praznoverja so dotekle, kje imaš tiste nesrečne karte? Sem z njimi!“

Druga: „Le hitro, sicer boš pobirala svoje kosti izpod mize!“

Ved: (skriva karte). „Kaj vendar hočeta, jaz nimam nobenih kart.“

Prva: (ji s silo iztrga karte) „Kaj lažeš, kaj pa je to? Tako, sedaj greš z nama k orožnikom! (V tem hipu pride neka druga žena).“

Šesti prizor.

Žena: „Kaj se je zgodilo? Ona stara žena leta vsa blazna okoli, pravijo, da je od samega veselja zblaznela, ker ji je ta čarovnica rekla, da bo nevesta.“

Obe prejšnji: „To tudi, to tudi še, no tem bolje. Le z nami, alo brž (jo vlečeta čez vrata ven, nekaj časa se brani, potem se uda).“

Tretja: „Kaj vendar je vsega krivo to vražje praznoverje, ena si vzame življenje vsled žalosti, druga pa zblazni vsled veselja. O blažena pamet!“

DRUŠTVENI GLASNIK.

Griže. 20. avgusta 1922. ustanovile smo si pod vodstvom našega prečastnega g. župnika Ivana Krančiča in zastopnika Izobraževalnega društva g. Petra Kuderja, Dekliško zvezo. Prvi poučni sestanek je bil 1. okt. 1923. Marija Brence deklamira „Slava Slomšku!“ „Sedanji svet“: Brence Pavla; Dvogovor „Več znaš, več veljaš“, Mici Poteko in Ana Brence. Gospod kaplan Vlado Cepuder navdušuje dekleta k izobrazbi. Zaključili smo s krasnim petjem. Drugi sestanek je zveza imela 5. novembra 1922. Predsednica L. Poteko v pozdravnem govoru razlaga namen Dekliške zveze. Marica Naprudnik deklamira „Slovenka sem“. Kati Poteko „Naš dom“. G. kaplan Vlado Cepuder govori o snagi. Tretji sestanek je bil 6. januarja 1923. Deklamacija „Novo leto“, Uranjek Rafaela. „Naš čolnič se ziblje v pristan!“ M. Brence. Pozdravijo nas povabljeni Orlice iz Št. Pavla. G. Peter Kuder govori o ponižnosti, vernosti in delavnosti, zagotavlja nas, da homo imele,